

Корутунду. Бүгүнкү күндө балдар үчүн кошумча билим берүү системасындагы көркөм -эстетикалык багыттагы билим берүү жана тарбиялоо борборлору бүтүмдүү педагогикалык уюм катары көптөгөн алгылыктуу иштерди алып барууда. Алардын ар бири өзүнүн профилине туура келген билим берүү чөйрөсүн түзүп турат. Өспүрүмдөр тандаган искусство формасынын түрлөрүн, салттуу иш-аракеттерин, алардын мазмунун, билим берүү жолдорун ишке ашырууга багытталган окуучулар менен мугалимдердин жандуу биримдигинин негизинде жаралат. Акыркы мезгилде мындай борборлордо кыргыз элинин декоративдик-колдонмо кол өнөрчүлүгүн үйрөнүүгө багытталган көркөм жана эстетикалык билимдин сапаты артууда жана алар кыргыз маданиятынын келечектеги өнүгүү тенденцияларына шайкеш келүүсү менен айырмаланат. Бул маселедеги негизги аныктоочу фактор катары педагогдордун өз предметинин этикалык жана эстетикалык баалуулуктарын терең түшүнүүсү жана баалоосу, ошондой эле аларды билим берүү ишмердүүлүгүндө ишке ашырууда чыгармачылыкты жарата билүүсү маанилүү.

Колдонулган адабияттар:

1. Инсанды руханий-адептүүлүк жана дене тарбиясы өнүктөрүү өнүктүрүү жөнүндөгү концепциясы./http://www.president.kg/ru/sobytiya/novosti/20167_utverghdena_koncepciya_oduhovno_nravstvennom_razvitii_ifizicheskom_vospitanii_lichnosti (дата просмотра: 21.10. 2021)
2. Неменский Б.М. Көркөм искусство программасы. //https://acliс.ru/docs/edu/bep/02_paint.pdf (01.12.2021-жылы көрүлгөн)
3. В. Татаркевич. Алты түшүнүктүн тарыхы. //https://davaiknam.ru/text/vladislav-tatarkevich-istoriya-shesti-ponyatij-page-2

УДК: 37.377.8

Асанова М.С.

Ош мамлекеттик университети

Асанова М.С.

Ошский государственный университет

Asanova M.

Osh state university

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ
СИСТЕМАСЫНДАГЫ АРАЛЫКТАН ОКУТУУ МАСЕЛЕЛЕРИ
ПРОБЛЕМЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В СИСТЕМЕ
ОБРАЗОВАНИЯ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
CHALLENGES OF DISTANCE LEARNING IN THE EDUCATION
SYSTEM OF THE KYRGYZ REPUBLIC**

Аннотация: Азыркы күндө, заманбап жашоонун шарттарына ылайык аралыктан окутуу дүйнө жүзү боюнча күн сайын кеңири жайылууда. Бул, адамдарга кайсыл жерде болбосун, каалаган убакытта билим алууга мүмкүнчүлүк берген, технологиядагы жаңы жетишкендик болуп саналат. Албетте, бул өнүккөн өлкөлөр үчүн билим берүүдөгү бир топ жеңилдиктерди алып келүүсү менен ийгиликтүү ишке ашып жатса, Кыргызстан сыяктуу өнүгүп келе жаткан өлкөлөр үчүн мындай илимий революцияга күтүүсүздөн кабылып, аралыктан окутууга келгенде бир топ кыйынчылыктарга дуушар болууда. Жаралган кырдаалда окуу жайлардагы, өзгөчө мектептердеги билим берүү деңгээли кыйла төмөндөп, мугалим, окуучу жана ата-энелер ортосундагы карым-катнаш үзгүлтүккө учурады. Макалада Кыргызстандагы аралыктан окутуунун көйгөйлөрүн, ошондой эле бул көйгөйлөрдү чечүүнүн потенциалдуу жолдорун карайбыз.

Аннотация: Сегодня дистанционное обучение получает все большее распространение во всем мире в соответствии с условиями современной жизни. Это новый прорыв в технологии, который позволяет людям учиться в любом месте и в любое время. Если для развитых стран это было успешно реализовано, принесло много пользы в образовании, то развивающиеся страны, такие как Кыргызстан, когда дело доходит до дистанционного обучения, были вынуждены столкнуться с такой научной революцией и с множеством трудностей. В сложившейся ситуации значительно снизился уровень образования в образовательных учреждениях, особенно в школах, прервались отношения между учителями, учащимися и родителями. В статье мы рассматриваем проблемы дистанционного образования в Кыргызстане, а также возможные пути решения этих проблем.

Annotation: Today, distance learning, also known as online learning, is becoming increasingly popular throughout the world in accordance with the conditions of modern life. This is mainly due to advancements in technology

that have enabled people to access education from any location, at any time. If for developed countries this has been successfully implemented, bringing many benefits in education, then developing countries such as Kyrgyzstan, when it comes to distance learning, have been forced to face such a scientific revolution and with many difficulties. In the current situation, the level of education in educational institutions, especially in schools, has significantly decreased, relations between teachers, students and parents have been interrupted. In this article, we will explore the challenges of distance learning in Kyrgyzstan, as well as potential solutions to these challenges.

Негизги сөздөр: аралыктан окутуу, билим берүү көйгөйлөрү, өнүгүп келе жаткан өлкөлөр, маалымат технологиялары, санариптик каражаттар.

Ключевые слова: дистанционное обучение, образовательные вызовы, развивающиеся страны, информационные технологии, цифровые медиа.

Keywords: distance learning, educational challenges, developing countries, information technology, digital media.

Билим берүү өнүгүп келе жаткан өлкөлөр үчүн жакырчылыкты жоюунун жана экономикалык өсүүнүн эң маанилүү факторлорунун бири болуп саналат. Ал эми заманбап технологиядагы жетишкендиктер билим берүү ыкмаларын өзгөртүүгө алып келүүдө. Тактап айтканда, өнүккөн өлкөлөрдө билим берүү системасы салттык окутуу менен гана чектелбестен, мугалимдер, өз ишмердүүлүгүндө аралыктан окутуу режими аркылуу жаңы мүмкүнчүлүктөрдү колдонууда.

Кыргызстанда 2019-жыл «Региондорду өнүктүрүү жана санариптештирүү жылы» деп, анын артынан 2020-жыл «Региондорду өнүктүрүү, санариптештирүү жана балдарды колдоо жылы» деп жарыяланган [2]. Бул, билим берүү системасынын алдына билим берүү процессине маалыматтык технологияларды толук кандуу киргизүү жана окуучулар менен окутуучулардын МКТ компетенттүүлүгүн калыптандыруу милдетин коет. Мындан улам, Кыргызстандын орто мектептеринин деңгээлинде «Акылдуу мектеп» программасы ишке киргизилүүдө, ал окуу процессине санариптик технологияларды киргизүү боюнча комплекстүү программа болуп саналат. Программа негизги төрт компоненттен турат:

- мугалимдердин МТ-компетенттүүлүгүн өнүктүрүү;
- окуучулардын санариптик жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү;
- санариптик билим берүү контенттерди өнүктүрүү;

– мектептердин МКТ-инфраструктурасын өнүктүрүү.

Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлигинин расмий булактарында белгиленгендей, «Акылдуу мектеп» программасын ишке ашыруу окуу процессинде маалыматтык технологияларды пайдалануунун эффективдүүлүгүн гана жогорулатпастан, бул жалпы билим берүү системасынын сапатын жакшыртууга өбөлгө болуп, региондордогу, айыл-кышпактардагы, шаарлардагы, ар кандай тилде окуган мектептердин билим берүүдөгү жетишкендиктеринин ортосундагы айырмачылыкты кыскартат [6].

Аралыктан окутуу – байланыш техникасынын жетишкендиктерин пайдалануу менен окуучуларга аралыктан үзгүлтүксүз билим берүү демек. Бул максатта телефондук байланыш, радио, телекөрсөтүү, спутник байланышы жана интернет түйүнү аркылуу компьютерлер пайдаланылат. Мындай окутуу, негизинен салттуу мектептеги билим берүү сымал мугалимдин окуучу менен болгон байланышын камсыз кылат [3].

Демек, аралыктан окутуу бул, көбүрөөк окуучу менен мугалимдин ортосундагы аралыкты технология менен жоюуга багытталган. Башкача айтканда, окуучу интернет аркылуу мектепке барат. Бул айылдарда же алыскы аймактарда жашаган жарандардын мектептен, жогорку окуу жайлардан билим алуусун бир топ жеңилдетет. Ал эми, мугалим менен окуучулардын ортосунда онлайн байланыш – «электрондук окутуу» түшүнүгүн аныктайт. Мисалы, айрым үй тапшырмалар, же викториналар онлайн түрүндө болуусу мүмкүн.

Учурда электрондук окутуу эки негизги категорияга бөлүнгөн: синхрондук жана асинхрондук.

Синхрондуу окутуу класстын салттуу шартын кайталайт, мында сабактар белгиленген убакыт ичинде өтүп, инструкторлор менен окуучулар аудио же видео аркылуу, же чат бөлмөсү аркылуу байланышат.

Ал эми, *асинхрондук окутуу* окуучуларга алдын ала даярдалган программалык камсыздоого өз каалоосу боюнча кирүүгө, өз ыгында иштөөгө жана кибер-инструктор же башка окуучулар менен электрондук почта аркылуу баарлашууга мүмкүндүк берет. Асинхрондук окутууда окуучулардын интернеттен маалымат алуу жана жүктөө практикасы да байкалат.

Мындай окутуу билим берүүнүн жаңы жолдорун ачып, айрыкча, болочоктогу мүмкүнчүлүктөргө кеңири шарттарды түзөт. Маалыматтык технологиялар аралыктан билим берүү процесстерин жана көндүмдөрүн

ачык кылып, башкаларга болгон билимдерди, тажрыйбаларды колдонууга жана бекемдөөгө мүмкүндүк берди. Мисалга алсак, Америка, Канада, Австралия, Британия ж.б. өнүккөн өлкөлөр тарабынан сунушталган “билим берүү программалары” өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн көбүндө жеткиликтүү. Башкача айтканда, өнүгүп келе жаткан мамлекеттердин окуучулары билим берүү жана окутуу программаларын аралыктан окуп, өздөштүрүүгө мүмкүнчүлүк алып, “чет элдик дипломдорго” ээ боло алышат.

Аралыктан окутууну натыйжалуу уюштуруу – бул алгач, мугалимдин кесиптик чеберчилигинен, санариптик компетенттүүлүгүнөн, жеткиликтүүлүгүнөн жана маалыматтык технологияларга ээ болуусунан көз каранды. Албетте, окутуу процессин алгылыктуу жүргүзүү жана аны натыйжалуу уюштуруу сыяктуу таасир этүүчү факторлор да жок эмес.

Чындыгында, аралыктан окутуу өлкөбүздө 2005-жылдан тартып, Кыргыз улуттук университетинде курстар аркылуу ишке кирген [5, 428-б.]. Бирок, аралыктан окутуу мүмкүнчүлүктөрү бар болгонуна карабастан, өлкө ичинде ал дагы эле кеңири колдонулбай келет. Бул негизинен ресурстардын жана инфраструктуранын жетишсиздигинен жана башка ушул сыяктуу бир топ көйгөлөрдөн улам болууда. Мындай көйгөйлөрдүн ичинен төмөндөгүлөрдү кароого болот:

– Өлкөдө орун алган өзгөчө кырдаал мезгилинде, аралыктан окутууну камсыз кылуу үчүн ыңгайлуу болгон санариптик каражаттарды тандоо жарым-жартылай гана аткарылды. Мугалимдердин, ата-энелердин жана окуучулардын көпчүлүгү күтүүсүздөн аралыктан окууга дуушар болуп, билим алуунун мындай тармагы жөнүндө маалыматка ээ болгон эмес. Бул кырдаал, мугалим менен окуучулардын ортосундагы билим берүү жана алуу процессин кыйындатты.

– Мугалимдердин жана окуучулардын айрым бөлүгү гана аралыктан иштөө үчүн маалыматтык технологиялар менен камсыз болушкан. Бардык эле окуучулардын жана мугалимдердин онлайн режиминде окууга жана окутууга мүмкүндүк берүүчү гаджет, техникалары жок. Бул педагогдордун бардык окуучуларды бирдей темпте кармоо милдетин татаалдаштырды.

– Өлкөбүздөгү жалпы окуучулардын үчтөн бир бөлүгү гана тиешелүү интернет байланыш ылдамдыгы жана техникалык каражаттар менен жабдылган. Учурда дүйнө жүзү боюнча видео программалык камсыздоолор, онлайн окутуу системалары жана санариптик

технологияларды колдонуу күндөн-күнгө күч алып, интернет желеси массалык түрдө колдонулуп келет. Бул интернеттеги ылдамдык көйгөйүн жаратып, сапатсыз видео жана аудиодон улам, мугалим менен окуучулардын ортосундагы байланыштын үзгүлтүккө учурашын алып келди.

– Окуучулардын жана ата-энелердин айрымдары гана аралыктан окутуу процессин ишке ашырууда билим берүү мекемеси тарабынан белгиленген эрежелерди, жол-жоболорду сакташат. Бул өз учурунда, окуучулардын кеңири, терең жана сапаттуу билим алуусу үчүн, көндүмдөрүн өнүктүрүү максатында мугалим тарабынан алынган анализдин алынышын кыйындатат.

– Көпчүлүк мугалимдер окуучу жана ата-энелер менен кайтарым байланышта болбойт. Тактап айтканда, мугалимдер, окуучуларга коюлган талаптар боюнча кайрылып, алар туш болгон кыйынчылыктарды, жетишкендиктерди жана технологиянын жарактуулугун билип алуусу шарт. Анткени, бардык окуучулардын маалыматты бирдей кабыл алып жаткандыгын жана алардын катышуу деңгээлин түшүнүү – онлайн окутуунун натыйжалуулугун арттырат.

– Салттуу окутуу процессине салыштырмалуу, аралыктан окутуу кошумча убакыт ресурстарын талап кылат. Андыктан, окутуу убактысын туура башкаруу шарт.

– Колдоо кызматтарынын жоктугу. Салттуу окутууда окуучулар китепканалар, психологдор, соцпедагогдор жана насаатчылар сыяктуу бир катар колдоо кызматтарынан пайдалана алышат. Ал эми, аралыктан окутууда бул колдоо кызматтары жеткиликсиз же чектелген болушу мүмкүн. Бул көрүнүш окуучулардын билимге болгон кызыгуусун, мотивациясын төмөндөтүп, алардын окуу ишперине катышуусун кыйындатат.

Аталган көйгөйлөрдөн улам, окуучулардын окууну таштап кетүү ыктымалдыгы эң коркунучтуу көрүнүш болуп саналат. Мындай трагедиянын алдын алуу үчүн, ар бир тоскоолдукту жокко чыгаруучу стратегиялар зарыл.

Албетте, технологиянын жетишсиздиги сымал чоң көйгөйдү алсак, өкмөт тарабынан бюджеттик жардам алмайын чечүү мүмкүн эместей сезилет. Бирок, мындай маселе менен күрөшүүдө жалгыз гана өлкө башчылары эмес, ошондой эле, ар бир жаран жана бардык билим берүү мекемелери да салым кошуусу шарт. Тактап айтканда, билим берүү

мекемелери коомдук уюмдар жана технологиялык компаниялар менен өз ара тыгыз кызматташып, белгилүү бир ылдамдыкта онлайн сабактарга катыша алуусу үчүн муктаж окуучуларды керектүү технологиялык ресурстар менен камсыз кылуусу керектелет.

Окутуунун инновациялык ыкмаларын илгерилетүүнүн эң жакшы жолу бул “мектеп тармактары” деп аталган санариптик билим берүү платформалары. Бул тармактар мугалимдер менен адистердин ортосундагы байланышты жеңилдетип, көбүрөөк кызматташууга жана билим алууга мүмкүндүк берет. Санариптик платформаларды колдонуу менен педагогдор бардык катышуучулардын когнитивдик, социалдык жана адеп-ахлактык жактан өнүгүүсүн жакшыртат [1, 84-б.].

Аралыктан окутуунун натыйжаларын жакшыртуу максатында, мугалимдер “билимди ыңгайлашпыруу” ыкмасын колдонсо болот. Бул, ар бир окуучунун жеке муктаждыктарына жана окуу стилине жараша жекелештирилген окутууну камсыз кылуу дегенди түшүндүрөт. [4, 42-б.]. Башкача айтканда, санариптик же дистанттык окутуу өзүнө тиешелүү кыйынчылыктарды жаратат, бирок окутуунун бул түрүн натыйжалуу кылууга жардам бере турган бир нече чечимдер бар. Студенттерге, окуучуларга технологиялык мүмкүнчүлүктөрдү түзүү, аларды кызыктырган куралдарды колдонуу жана индивидуалдык инструкцияларды, ресурстарды сунуштоо менен билим берүү мекемелери окуучулардын аралыктан билим алуусундагы ийгиликтерди багындырууга жардам берет. Мисалы, аралыктан окутууда окуучу менен мугалимдин ортосундагы тыгыз кайтарым байланышты түзүү үчүн, мугалимдер ар бир окуучуга жеке сунуш, пикир берүү менен, видеоконференция платформаларын виртуалдык класстагы талкуулар үчүн же онлайн класстык сааттарын өткөрүү үчүн колдонсо болот. Кошумчалай кетсек, Google Docs же Microsoft Teams сыяктуу биргелешкен куралдар, окуучуларга топтук долбоорлордо чогуу иштөөгө мүмкүнчүлүк берет. Мындай интерактивдүү видеолорду, онлайн дискуссияларды жана виртуалдык көргөзмөлөрдү колдонуу менен окуучулардын билимге, өтүлүп жаткан материалга болгон кызыгуусун арттыра алабыз.

Дистанттык окутуу процессин өркүндөтүү үчүн мугалимдерди көчмө жумушчу станциялар, компьютерлер, тиешелүү жабдыктар жана алардын санариптик компетенцияларын жогорулатуу үчүн мүмкүнчүлүктөр менен камсыз кылуу маанилүү. Ошондой эле билим берүү мекемелеринин ичинде дистанттык окутууну уюштуруунун

бирдиктүү мамилесин жана тартибин түзүү зарыл. Бул милдеттерди аныктоодо, окуу процессин уюштуруунун негизги шарттарын сактоону талап кылат: ийкемдүүлүк жана өз алдынчалуулук; окуу планын жана окуу процессин окуучулардын керектөөлөрүнө, алардын жаш курактык өзгөчөлүктөрүнө ыңгайлаштыруу; педагогдордун, окуучулардын, ата-энелердин жана муниципалдык мекемелердин ортосундагы кызматташууларга жана маалымат алмашууларга көмөк көрсөтүү; колдоонун социалдык-эмоционалдык жана башка формаларын көрсөтүү; технологиялык окуу ресурстарына жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу, окуу процессин жекелештирүү ж.б.

Натыйжада, дистанттык окутуу билим берүү системасынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Бирок, дистанттык окутуунун мазмунуна да, форматына да, ошондой эле окуучулар үчүн окутуунун индивидуалдуулуктарына да көңүл буруу өтө маанилүү. Мугалимдер, окуучулар жана ата-энелер ар кандай электрондук маалымат каражаттарын окуу куралы катары колдонууга ылайыкташпыра билүүсү шарт. Мугалимдер ар бир окуучунун мүмкүнчүлүктөрүн жана чектөөлөрүн эске алган аралыктан окутуунун эффективдүү стратегияларын жана ыкмаларын иштеп чыгышы керек.

Колдонулган адабияттар:

1. Джусенбаев Ш. Д. Государственные образовательные стандарты высшего образования Кыргызской Республики // Инновации высшем образовании: опыт и перспективы: сб. науч. тр. Бишкек, 1996. С. 81-86.
2. Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлиги, Кыргыз Республикасынын билим берүү системасына санариптик билим берүүнү киргизүү боюнча методикалык колдонмо, Бишкек, 2020.
3. “Кыргызстан” улуттук энциклопедиясы: 1-том. Башкы ред. Асанов Ү. А., Б.: Мамлекеттик тил жана энциклопедия борбору, 2006. ISBN 9967 – 14 – 046-1.
4. Папи С. Санариптик мейкиндиктер: билим берүү куралдары менен окуучулардын колдонууларынын ортосундагы коомдук жана жүрүм-турум илимдери, том. 174, 2015, 37-57-бб.
5. Омурканова Ч. Т. Современное состояние дистантного обучения в Кыргызстане // Бюллетень науки и практики. 2020. – Т. 6. – №12. – С. 427-431.

6. <http://kabar.kg/news/v-kyrgyzstane-vnedriaetsia-programma-umnaia-shkola-chto-eto-dast/>.

УДК: 377.018.42

Асанова М.С.

Ош мамлекеттик университети

Асанова М.С.

Ошский государственный университет

Asanova M.

Osh state university

**МУГАЛИМДЕРДИ ЗАМАНБАП БИЛИМ БЕРҮҮ ПРОЦЕССИНДЕ
САНАРИПТИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУУГА
ДАЯРДОО
ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ЦИФРОВЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ
ПРОЦЕССЕ
THE PREPARATION OF TEACHERS FOR THE USE OF DIGITAL
TECHNOLOGIES IN TODAY'S EDUCATIONAL PROCESS**

Аннотация: Бүгүнкү күндө маалымат технологиялары күнүмдүк жашообуздун маанилүү бөлүгү болуп, анын таасири күндөн-күнгө күч алууда. Бирок, COVID-19 улам келип чыккан кризис билим берүү системасына катуу таасирин тийгизип, дээрлик бардык өлкөлөр 2020-жылы мектептерин убактылуу жапкан. Мындан улам, пандемиянын биринчи толкунунан тартып, өлкө башчылары окуу жылын үзгүлтүккө учуратпоого көңүл бурушту. Натыйжада, билим берүү мекемелеринде санариптик технологияларды колдонуу зарылдыгы жаралып, бүтүндөй билим берүү системасынын парадигмасы өзгөрүүлөргө дуушар болду. Мындай илимий революция өз учурунда өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдө илимий кризисти пайда кылып, окуучуга билим берүүдөн мурда, мугалимдерди кайрадан окутуу маселесин жаратты. Бул макалада болочок мугалимдерин маалымат технологияларды эффективдүү колдонууга даярдоо үчүн зарыл болгон педагогикалык шарттар жана көйгөйлөр каралмакчы.